

Molière

SAITURI

KANSALLISTEATTERI

Molièren Saituri-näytelmän tarkastelua ilmaisutaidon keinoin

Tehtävät ovat laatineet äidinkielen ja kirjallisuuden lehtori Leena Salonen ja lukion ilmaisutaidon kurssi Helsingin ranskalais-suomalaisesta koulusta.

ENNEN NÄYTELMÄN KATSOMISTA:

Kansallisteatterin nettisivuilta kannattaa tutustua juonistiivistelmään Molièren komediasta Saituri. Näytelmän henkilöiden nimet tulevat siinä mainituksi. Nimien ja sukulaisuussuhteiden tunteminen voi helpottaa näytelmän seuraamista. Etsi myös tiedot ohjaajasta, näyttelijöistä ja työryhmästä.

Molière ihaili naurattavaa teatteria. Sellaista esitti Commedia dell'arte, kaduilla esiintyvät kiertävät näyttelijät 1500 – 1700 -luvun Euroopassa. Näissä vanhoissa näytelmissä oli aina samat hahmot, jotka olivat eri luonteiden, ammatinharjoittajien tai yhteiskuntaluokkien edustajia. Hahmoja olivat **esimerkiksi palvelija, vanhus, rakastavaiset**. Yleisö nauroi vastakohtille **rikas – köyhä, herra – palvelija, vanha – nuori**. Kuuluisa commedia dell'arte -hahmo on esimerkiksi Pantalone, joka on vanha, rikas ukko. Molière piti satiirista: Se saattaa kohteensa naurunalaiseksi. Satiiri voi kohdistua henkilöön tai yhteiskuntaan. Saiturissa on tällaisia piirteitä, mutta ennen kaikkea se on komedia, puhdas huvinäytelmä.

Näytelmän kielestä: Näytelmä on vanha; se on ilmestynyt ranskaksi 1660-luvulla. Suomalaisessa versiossa voi olla vanhoja vieraita käsitteitä. Selvittäkää, mitä tekee **koronkiskuri** ja kotona työskentelevä **hovimestari**, mitä ovat **myötäjäiset**?

NÄYTELMÄÄ KATSOESSASI:

Pohdi, mitä eri ammattien tai ominaisuuksien edustajia, siis vanhan katuteatterin hahmoja, tunnistat Molièren näytelmästä Saituri.

Mitä yksityiskohtia jää mieleesi näytelmän puvustuksesta?

Millaisen tunnelman ja tapahtumapaikan lavastus tarjoaa näytelmälle?

Mitä jää mieleesi näytelmän musiikista ja äänimaisemasta? Miten se vaikutti sinuun?

NÄYTELMÄN KATSOMISEN JÄLKEEN LUOKASSA:

Pieni alkuporina:

Oppilaat ovat noin neljän hengen ryhmissä. Jokainen ryhmä mieltii samoja kysymyksiä ja jakaa ajatuksensa lyhyen juttutuokion jälkeen muille ryhmille:

Mikä jäi mieleen tai teki vaikutuksen? Mielpide: Mitä piditte esityksestä? Mille asioille näytelmä saa meidät nauramaan?

HARJOITUS 1: NÄYTELMÄN HENKILÖITÄ; SAITURI – PALVELIJA – MIELISTELIJÄ – RAKASTUNUT

Molièren näytelmät ovat kuuluisia selkeistä tyypeistään. Näytelmä ei käsittele yksilöllisiä ihmisluonteita, vaan hahmot ovat kuin tyyppiteltyjä pilakuvia.

(Tehtävä toimii kuten Evoluutio-niminen ilmaisutaidon harjoitus) Oppilaat kuljeksivat luokkatilassa ryhmänä yksinään. Aluksi kaikki ovat saitureita: he liikkuvat ja hierovat käsiään yhteen ja hokevat ”minun rahani”. Äänen ja eleiden täytyy olla selvät, sillä ne muuttuvat harjoituksen aikana. Kun saiturei kohtaa lajitoverinsa, toisen saiturin, he käyvät kivi-sakset-paperi -pelillä kaksintaistelun: hävinnyt jatkaa saiturina, voittajasta tulee palvelija. Palvelijat jatkavat heiluttamalla käsiä korkealla ja naureskelemalla ”mikä pelle”. Kun palvelija kohtaa lajitoverinsa, toisen palvelijan, he käyvät kaksintaistelun kivi-sakset-paperi -pelillä. Kaksintaistelun voittajasta tulee mielistelijä, joka hokee ”kyllä herra” ja kumartelelee koko ajan. Erän hävinnyt palvelija muuttuu saituriksi ja pelaa seuraavan kerran taas toista saituria vastaan. Kun kaksi mielistelijää kohtaa, he käyvät taas kamppailun. Hävinnyt muuttuu takaisin palvelijaksi, mutta voittanut mielistelijä muuttuu rakastuneeksi, joka hokee ”ah ihanainen” ja pitää käsiään ristissä sydämensä päällä. Kun kaksi rakastunutta kohtaa, kivi-sakset-paperi -pelin voittaja pääsee pelistä pois, mutta hävinnyt putoaa taas myötäilijäksi. Harjoitus loppuu, kun jäljellä on vain eri hahmoja, jotka eivät voi kohdata.

Harjoituksen jälkeen palataan neljän hengen ryhmiin. Ryhmä käy läpi, mitä tyypejä Saiturissa esiintyy.

HARJOITUS 2: LIIOITTELUN KÄSITTELY, LIIOITTELUPIIRIT

Näytelmän huumori perustuu liioitteluun; Saiturin hahmo on tästä paras esimerkki.

LIIOITTELULIIKEPIIRI: Koko ryhmä seisoo piirissä. Aloittaja tekee pienen liikkeen ja äänen, esimerkiksi laittaa pari hiusta korvan taakse ja hengähtää syvään. Vieressä olevan tehtävä on kasvattaa pikkuisen ääntä ja liikettä. Hänestä seuraava kasvattaa omalla tavallaan ääntä ja liikettä lisää, kunnes viimeinen osallistuja piirissä lopulta haroo hiuksiaan kaksin käsin korvien taakse ja äänikin on mahtava. Kierros kannattaa käydä läpi joitakin kertoja aina uuden pienesti aloittajan kanssa. Jos ryhmä on kovin iso, kannattaa tehdä kaksi yhtä aikaa toimivaa piiriä, että asioiden liioittelu ei liikaa vaikeudu viimeisille vuorossa olijoille.

LIIOITTELUREPLIIKKIPIIRI: Koko ryhmä seisoo piirissä. Aloittaja kysyy vieressä olevalta vaikkapa ”Hei, mitä kuuluu?”. Vieressä olevan tehtävä on tarttua yhteen sanaan ja liioitella sitä äänellä ja sanamäärällä: ”Kuuluu, kuuluu. Hyvin kuuluu. Kuuluu kuuhun asti / Tai: Kuuluu? Ei kuulu mitään: Ei kuulu pihaustakaan.” Sitten hän jatkaa seura-

valle jonkin toisen lauseen: ” Söin eilen makkarakeittoa.” Seuraava lähtee liioittelemaan tästä haluamaansa sanaa, toistelemaan ja huutelemaan, esimerkiksi: ”Söit ja söit. Minä söin koko kattilallisen keittoa.” tai: ” Makkaraa? Minä söin norsun kokoisen makkaran yhdellä haukkauksella...”. Ja taas lähtee uusi lause viereiselle, joka liioittelee ja lihottaa lausetta haluamallaan tavalla.”

Harjoitusten jälkeen palataan neljän hengen ryhmiin ja poristaan pieni hetki siitä, mitä kaikkea näytelmässä liioitellaan ja suurennellaan.

HARJOITUS 3: STATUS

Molièren näytelmissä nauretaan usein inhimillisille heikkouksille. Henkilö voi menettää arvonsa ja asemansa, jos hän käyttäytyy ilkeästi tai itsekkäästi. Usein rikas, vanha ja arvokas henkilö menettää statusensa ja nuoren, varattoman ja viattoman hahmon arvo kasvaa - henkilöiden statusten vaihtuminen naurattaa katsojaa.

STATUS RYHMÄSSÄ: Oppilaat ovat ryhmänä luokassa. He kuvittelevat olevansa luokkakokouksessa 10 vuoden kuluttua. Opettaja jakaa oppilaat statusryhmiin A, B, C – jokaista on suunnilleen yhtä monta – niin että oppilaat eivät tiedä, ketkä kuuluvat mihinkin ryhmään. Oppilaat eivät tiedä, mitä ohjeita opettaja antaa eri ryhmille. A-ryhmä esittää alastatusta – he ovat pieniä, hiljaisia, huonoryhtisiä, vähäeleisiä hahmoja. B-ryhmä voi toimia suunnilleen omana itsenään. C-ryhmäläiset edustavat ylästatusta: he ottavat tilaa, puhuvat kovaa, levittelevät käsiään, kulkevat pää pystyssä, selkä suorana. Oppilaat kulkevat luokkajuhlissa ja kohtaavat toisiaan. Kohdatesaan he juttelevat toistensa kanssa roolihahmons mukaisesti: tervehtivät, kyselevät kuulumisia, kertovat elämästään. Kun luokkakokouksessa on hetki tavattu, opettaja keskeyttää tilaisuuden ja selittää, millä perusteella, missä roolissa oppilaat luokkakokouksessa kulkevat. Nyt oppilaiden täytyy tunnistaa, kuka kuuluu A-, B-, C-ryhmään. Opettaja pyytää, että hänen merkistään, esimerkiksi taputus, oppilaat osoittavat sormella jotakin oppilasta, joka oppilaan mielestä kuuluu A-ryhmään. Sitten opettajan merkistä kaikki A-ryhmässä esiintyneet nostavat kätensä. Näin käydään läpi myös B-ryhmän ja C-ryhmän kanssa.

Harjoituksen jälkeen palataan neljän hengen ryhmiin ja pohditaan hetki, mitä status tarkoittaa. Miten statukset ilmenevät arjessa?

STATUKSEN RISTIRIITA -PARITYÖ: Oppilaat jatkavat neljän hengen ryhmissä. He suunnittelet pienen kohtauksen, jossa oletetut statukset ovat vaihtaneet paikkaa. Esi-merkki statuksen ristiriidasta: oppilas ja rehtori kohtaavat rehtorinkansliassa. Oppilas esiintyy ylästatuksessa, rehtori esiintyy alastatuksessa. Parit voivat esittää keksimiään kohtaamisia koko luokalle.

HARJOITUS 4: OMANTUNNON KUJA, KAKSI VERSIOTA

Molierèn näytelmässä Harpagon arvostaa rahaa, hänen lapsensa arvostavat enemmän rakkautta. Tämä on näytelmän keskeinen ristiriita.

Oppilaat asettuvat vastakkain seisoen kahteen riviin ja muodostavat näin omantunnon kujan. Toisen rivin muodostajat miettivät iskulauseita ja väitteitä, joilla he keuhuvat rahan valtaa. Vastakkaisen rivin oppilaat miettivät väitteitä, joilla puolustaa rakkauden valtaa. Jonon päästä lähtee yksi oppilas kerrallaan kulkemaan omantunnon kujaa. Kujan muodostavat oppilaat kuiskivat hänelle väitteitään rahasta tai rakkaudesta. Voi myös toistaa toisen jo kuiskimia väittämiä. Kujan päässä kulkija päättää nopeasti, kumman rivin jatkeeksi hän menee, kumman rivin ajatuksia hän kannattaa. Hän keksii itselleen väitteen tai poimii sen kujalta ja kuiskii sitä seuraavalle kujan kulkijalle muiden mukana. Omantunnon kuja -harjoitus päättyy, kuin kaikki ovat kulkeneet kujan läpi tai kun kujaa ei enää muodostu, koska riveissä ei ole tasapuolisesti väkeä.

Saituri Harpagon saa seuraansa mielistelijöitä, jotka keuhuvat häntä päästäkseen syystä tai toisesta hänen suosionsa. Mielistelystä seuraa myös paljon väärinkäsityksiä ja väärinymmärryksiä näytelmän henkilöiden välille. Syntyy tilannekomiikkaa.

Järjestäkää toinen omantunnon kuja. Toisessa rivissä seisovat vitsiniekat, joiden roolissa mielistely on hyvä keino päästä omiin päämääriinsä. Toisessa rivissä seisovat vakavamieliset, joiden roolina on edustaa suoraa puhetta ja oman mielipiteen sanomista vaikeissakin tilanteissa. Kujassa kuljetaan samoin kuin rahan ja rakkauden kujassa.

Harjoituksen jälkeen oppilaat miettivät neljän hengen ryhmissä, mitä väärinkäsityksiä ja väärinymmärryksiä Saiturissa tapahtuu.

LOPUKSI: KESKUSTELU JA JULISTE

Deus ex machina tarkoittaa epäuskottavaa juonenkäännettä, jossa näytelmän ongelma ratkeaa ulkopuolisella, yllättävällä tekijällä.

Oppilaat pysyvät neljän hengen ryhmissä ja miettivät, mikä ratkaisu on tämän näytelmän yllättävin käänne, joka johtaa onnelliseen loppuun.

Lopuksi pienryhmissä palataan näytelmän katsomisen aikana annettuihin pohdintoihin näytelmän puvustuksesta, lavastuksesta, musiikkitehosteista ja mietitään uudestaan, mikä näytelmässä saa katsojan nauramaan. Myös näyttelijäsuorituksia voi pohdita.

Lopputyönä on jokaisen pienryhmän juliste. Se toteutetaan paksuilla tusseilla tikkukirjaimin A3- tai A4-kokoiselle paperille. Teksti voi olla lööppi tai otsikko ja ingressi, josta selviää, mitä ryhmä ajattelee näytelmästä loppujen lopuksi. Julistukset voivat olla hyvin erilaisia: Paras näkemäni näytelmä / Oikea rakkaus voittaa aina / Saituruus on sairaus. Juliste kiteyttää ryhmänkäsityksen näytelmästä. Julisteet luetaan vuorotellen koko luokalle.